

RIEŠENIE VYCHOVNE PROBLEMOVHO SPRÁVANIA PROSTREDNÍCTVOM VYUŽITIA MOTIVANYCH A SEBAPOZNVACCH ROZPRÁVOK U ŽIAKOV NA PRIMÁRNOM STUPNI VZDELÁVANIA

SOLVING OF EDUCATIONALLY PROBLEMATIC BEHAVIOUR BY USING MOTIVATIONAL AND SELF-RECOGNITION TALES IN PUPILS ON THE PRIMARY LEVEL OF EDUCATION

MÁRIA DDOV

Trnavsk univerzita v Trnave, Filozofick fakulta, Katedra psychológie, Hornopotočná 23, 918 43 Trnava
Slovensko; maria.dedova@gmail.com

Abstrakt: Príspevok charakterizuje vychovne problemove správania vyskytujúce sa v skolskom prostredí. Opisuje relevantne ˇinitele podieľajúce sa na rozvoji socilne – patologického správania. Poukazuje na dôležitosť prevencie, pričom načrtáva predovšetkým možnosti využitia rozprávok pre utváranie pozitívnych vzťahov žiaka k sebe samému ako i k druhým osobám. Popisuje vybrane tmy motivačných a sebapoznvcch rozprávok a ich význam pre fungovanie vnútorného sveta dieťaťa. Príspevok poukazuje na alterntvy použitia rozprávok pri práci s myšlienkami, ktore spôsobujú strach, konflikty ale i naopak prsievaj k porozumeniu a hľadaniu dohôd. Ponúka možnosť ako pomôcť deťom spracovať svoje pocity, priznať si chyby a nauit sa priateľsky k sebe sprvať.

KLucove slov: prevencia; rozprávky; socilne vzťahy; vychovne problemove správanie

Abstract: The article describes educationally problematic behaviour occurring in school environment. Describes relevant factors involved in development of social-pathological behaviour. It shows the importance of prevention, especially the possibilities of using (fairy) tales in creating of positive relations of the pupil to himself and to others. The article describes selected topics of motivational and self-recognition tales and their significance for a child's inner functioning. It shows the alternatives of using tales in working with thoughts causing fear and conflicts, and thoughts leading to understanding and agreements. It offers possibilities to help children process their feelings, admit their faults and learn how to behave friendly to each other.

Keywords: prevention, (fairy) tales, social relations, educationally problematic behaviour.

Edukcia det s vychovne problemovm sprvanm je vanym psychologickm, pedagogickm i socilnym problemom. Zahrna poznanie rznych determinantov podmieňujcich ich frekvenciu a obsah ako je vychova v primrnej rodine, rodiovsk štyl vychovy, hodnotov orientácia rodičov, osobnosť učiteľa a jeho vychovn štyl, ako i socilne vzťahy, ˇi socilna klíma triedy. Jedným z dôležitých aspektov eliminácie problemovho správania detí je poznanie efektívnych intervencnch a preventívnych postupov. Príspevok sa zaoberá možnosťami intervencnej ˇinnosti skolskho psychológa pri korekcii vychovne problemovho správania, ˇpecificky aplikáciou motivačných a sebapoznvcch rozprávok, ktorými možno zabrániť dynamike rozvoja socilno - patologického správania na ˇkole. Cieľom príspevku je poukázať ako možno ˇitanie rozprávok, kladenie viacerých otázok o danej rozprávke s následnou diskusiou zamerat na korekciu vzťahov v triede.

Vychovne problemove správanie je vymedzen ako nežiaduce správanie ˇloveka, ktore si neel jednotlivca, alebo spoločnosť, alebo si ho neželajú oba ˇinitele. Vychovne problemove správanie je definované ako „nežiaduco prejavenne správanie jednotlivca, ktorým sa viac alebo menej odchyľuje od vychovou požadovaného správania, ˇim viac alebo menej vytvára takosti sebe a druhým (Grác, 2009, s. 49).“ Podľa Labtha (2001, s. 4) ide o „správanie vybočujúce z rámca spoločenských noriem, ktore je ˇasto epizodicke a v ztaovch situáciách, ktore nenadobúdajú ešte obraz disocilnho agresívneho a vzdorovitho opakujúceho sa správania, trvajúceho dlšiu ˇasovu perodu ako 6 mesiacov.“ Za vychovne problemove správanie je považované nežiaduce správanie, ktore jednotlivca realizoval pri úplnej znalosti príslušných spoločenských noriem a je prejavom duševne zdravej a normálnej osobnosti. Kategórie vychovne problemovho správania su odstupňované z hľadiska závažnosti prejavennho správania na (a) úplne prspsobenne správanie; (b) jednostranne prspsobenne správanie; (c) nedostatocne prspsobenne správanie; (d) zle prspsobenne správanie; (e) úplne neprspsobenne správanie. Nepriateľske a agresívne správanie vyskytujúce sa u žiakov primárneho vzdelávania možno zaradiť k modelu zle prspsobennho správania, ˇpecificky do delikventnho správania, ktore je agresívnym prejavom asocilnho

správania. Grác (2009) priraduje podľa obsahu deliktov do tejto kategórie nasledujúce skupiny: záškoláctvo; majetkové delikty; poškodzovanie cudzej veci, tresné činy násilia, sexuálne delikty.

Pre pochopenie **výchovne problémového správania** dieťaťa napomáha poznanie viacerých faktorov, ktoré sa podieľajú na ich rozvoji. Jedným z aspektov je osobnosť, vlastnosti rodiča, ktoré zvyšujú riziko negatívneho správania sa k dieťaťu. Podľa Payloma (2005) kľúčovým obdobím pre osvojenie patologického správania je rozvoj osobnosti v detstve, kedy rodina zohráva dôležitú úlohu v živote človeka. Nevhodné výchovné vplyvy, nesprávna výchova, nedostatočná sociálna a emocionálna klíma v rodine sú významnými faktormi ovplyvňujúcimi zdravý vývin dieťaťa (Nagyová, 2013). Deti, ktorých rodičia praktizovali demokratický štýl výchovy boli v triede obľúbené (Dekovic, Janssens, 1993), kým autoritatívny štýl výchovy u matky a otca viedol k väčšiemu sklonu k agresívnemu správaniu (Altemeyer, 2003; Papanikolaou, Chatzikosma, Kleio, 2011). K ďalším faktorom, ktoré ovplyvňujú násilné správanie patrí intenzita prežívania rodinných konfliktov, nedostatok času venovanému spoločným aktivitám, situácie vyvolávajúce stres, nadmernú záťaž (Porubská, 1999).

Nezastupiteľný význam pri zvládaní a odstraňovaní výchovne problémové správanie má **prevencia**. Delí sa na tri základné skupiny: primárnu, sekundárnu a terciárnu. Primárna prevencia je zameraná na všeobecné zabránenie vyvolávajúcich alebo existujúcich rizikových faktorov. Cieľom je spoznávanie a ovplyvňovanie týchto faktorov u konkrétnych jednotlivcoch za účelom ich zamedzenia. Sekundárna prevencia sa zaoberá včasným diagnostikovaním prvotných rizikových prejavov správania, ako aj na aplikáciu vhodných opatrení na zastavenie rozvoja rizikového správania. Cieľom je skoré vyhľadávanie problému a jeho riešenie. Pod terciárnou prevenciou sa rozumie zásah a intervencia, ktorých cieľom je zamedziť nástupu negatívnych dôsledkov. Vývin symptómov je už v pokročilom štádiu. Táto prevencia je označovaná ako indikovaná prevencia, lebo je zameraná na jednotlivcov, ktorí prejavujú znaky sociálnej patológie (Hátár, 2007; Fischer, Škoda, 2008; Bohmová, 2010; Bizová, Neslušanová, 2012). Pri aplikácii preventívnych programov do školského prostredia je dôležité poznať cieľovú skupinu, na ktorú sa zameriava. Existujú tri typy programov pre rozličné cieľové skupiny (Smiková, 2002): (a) univerzálne programy – orientované na všeobecnú populáciu, alebo jej časť, ktorá nevykazuje individuálne rizikové faktory; (b) selektívne programy- zacielené na špecifické skupiny jednotlivcov, u ktorých je zvýšené riziko sociálno – patologických javov; (c) indikované programy- zamerané na jednotlivcov, u ktorých sa vyskytujú znaky problémového správania. Preventívne programy sa odlišujú aj podľa obsahu na programy zamerané na zručnosti rozhodovania; programy zamerané na dávanie si záväzkov; programy venujúce sa objasnenie hodnôt; programy orientované na manažment stresu, či budovanie sebaúcty.

Špecificky **žiakom na 1. stupni základnej školy** sa venuje v oblasti sekundárnej prevencie len malá pozornosť. Absentujú programy, ktoré by sa zameriavali na riešenie výchovných, sociálno - patologických problémov, ktoré sú späté s týmto vekom. Jedným z efektívnych a overených programov je **Srdce na dlani**, ktorý je určený aj deťom v období predškolského a školského veku. Program rozvíja základné životné a sociálne zručnosti prostredníctvom riešenia každodenných situácií. Štruktúra programu pozostáva z troch blokov. Unit I. je rozvoj empatie, poznanie vzniku vlastných emócií, ale aj iných. Unit II. sa zaoberá reguláciou emócií a efektívnym riešením problému. Cieľom je naučiť žiakov prosociálne zručnosti, správať sa adekvátne v medziludských vzťahoch, využívať relaxačné techniky. Unit III. je zameraný na reguláciu hnevu. Hlavným poslaním tohto modulu je naučiť žiakov techniky, pomocou ktorých budú schopní konštruktívne zvládať svoje emócie a reagovať. Možno využiť i rôzne techniky na lepšie spoznanie prežívania žiakov. Vol'ná kresba na tému „**Ako sa cítim v triede?**“ je projektívnou metódou umožňujúcou sa uvoľniť a otvoriť pred inými. Ďalšou technikou je „**Mapa srdca**“, prostredníctvom ktorej dieťa rozdelí srdce na dieliky podľa veľkosti, aké miesto daný človek zaberá v jeho srdci. Pri diskusii si možno všimnúť akú časť srdca necháva aj pre seba, prípadne aké časť srdca je neobsadená (Leskovjanská, 2009).

Jednou z ďalších ciest odstraňovania negatívneho správania voči seba navzájom je využitie motivačných a sebazoznávacích rozprávok, ktoré umožňujú spoznávať seba, posilňovať sebadôveru, sebaistotu a tým budovať úctu aj k druhým ľuďom. Rozprávky majú niekoľko dôležitých významov pre deti: (a) informatívnym a popisným spôsobom opisujú fungovanie vnútorného sveta, (b) vysvetľujú dôležitosť vytvárania dohôd, vedomých postojov, (c) osvetľujú opodstatnenosť vďačnosti vo vzťahu ku ľuďom, prírode a veciam, (d) zdôrazňujú význam vlastností, (e) obsahujú riešenia i poučenia. Rozprávky umožňujú deťom identifikovať svoje myšlienky, vlastnosti, emócie, pocity, ale i konanie. Podľa Vranovej (2014) rozprávky napomáhajú rozvíjať sebazpoznanie, úprimnosť a otvorenosť k sebe aj k iným a tým sa stávajú odvážnejšími a vnútorne slobodnejšími. Ak chce dieťa žiť v porozumení, je dôležité porozumieť svojim pohnútkam, motívom a tiež úmyslu konania druhého človeka.

Pri realizovaní intervenčného prístupu prostredníctvom rozprávok sa vychádza z kognitívno – behaviorálneho prístupu, ktorý zdôrazňuje vplyv spôsobu myslenia na emócie a správanie človeka. Zameriava sa na skúmanie a ovplyvňovanie vnútorných psychických procesov, ako sú interpretácie a hodnotenie seba a okolitého prostredia, jadrových presvedčení, predpokladov sebahodnotenia a analýzy vzájomného ovplyvňovania emocionálneho prežívania a kognitívnych procesov v konkrétnych situáciách interpersonálneho charakteru (Praško, Možný, Šlepecký a kol., 2007). Kognitívno – behaviorálna terapia sa snaží usporiadať a analyzovať

problém v termínoch A-B-C modelu. Behaviorálna analýza sleduje sekvenciu A (antecedents, sputa) predstavuje analýzu toho, čo predchádza problmovmu správaniu, im je správanie vyvolan; Sputaom rozumieme udalosť, ktor sputa problmov správanie; B (behavior, správanie) je oznaen problmov správanie, ktore m 4 zložky: telesn reakcie, myšlienky, emócie a vonkajšie správanie; C (consequences, dsledky) sú krátko a dlhodobe následky, ktore správanie udrzuj. Zameranie pozornosti klienta k týmto funkčným vzťahom je sastou chápania psychologického modelu vzniku jeho problémov.

Rozprávky umonuj vstúpiť do vnútorného sveta, porozumie svojim myšlienkam, emóciám, pocitom, ako i svojmu správaniu. **Pomenovanie a uvedomenie si myšlienok** napomáha uvedomiť si, ktorými myšlienkami možno prispieť k porozumeniu, dohode. Myšlienkami možno ovplyvniť, čo je pre život dleite, rozvíjanie vzťahu k druhým, sebe samm prostredníctvom povzbudzujúcich, oceujcich myšlienok, ktorými sa uime byť k sebe ctivmi, lskavmi a trpezlivmi. Práve rozprávky sú tm nástrojom, ktorým možno meniť u detí svoje myšlienky, slová a konanie. Mylienkove postoje ovplyvňujú preivanie **emócií** voči seba, či ostatným. Tvoria vntorn podstatu, informujú nás o našich vnútorných potrebách, záujmoch, alebo akým spôsobom máme rozvíjať vzťahy s ldmi. Rozprávky umonuj nielen vyjadriť, ale i prijať svoje pocity, emócie a tm budovať otvorenosť k sebe aj ostatným. Vyrovnany a otvoreny človek sa prejavuje spontánne bez strachu a pocitov viny.

Prácu s rozprávkami možno realizovať počas vyučovacej hodiny, ktor je rozdelen na niekoľko ast: vod, itanie rozprávky spolu s diskusiou, kresba obrázku a záver, v ktorom deti zdieľajú kresby. Cez kresby deti objavujú svoj vntorny svet a itia, že majú hodnotu a získavajú pozitívny postoj k sebe. Stávajú sa vnímavými na svoje preivanie, emócie a následne sú pozorne a vimave aj na ostatne deti. Zdieľanie prebieha rôznymi spôsobmi buď podelením sa vo dvojiciach medzi sebou alebo so skolskou psychologikkou, ktorej ukazuj, čo kreslili, prípadne v menich skupinách, v ktorých rozoberajú svoje obrázky na základe dobrovolnosti. Na niektorých hodinách je mone itanie rozprávky spojiť s vyplnenm tajničky, alebo prácou s plastelínou. Prostredníctvom rozprávok sa deti učia pracovať so svojimi myšlienkami, emcimi a kresby, plastelína im umonuj emócie vyjadriť (Vranová, 2013).

Jednotlive stretnutia sú rozdelene do **tematických okruhov**:

- (a) identifikácia a zvládanie emócia strachu
- (b) rozvoj empatie
- (c) identifikácia a spracovanie emócie hnevu
- (d) význam a dôležitosť priatelstva
- (e) budovanie sebadôvery, zvyovovanie sebahodnotenia
- (f) rozvíjanie schopnosti ocenenia prírodnej krásy

1. stretnutie

Ciel: Stretnutie je zamerane na uvedomenie si emócie strachu, ako aj pomenovanie aspektov, z ktorých strach pochádza. Cvičenie pomáha detom pochopiť prepojenosť medzi strachom a odvahou. Práca s rozprávkou im pomáha prijať emóciu strachu a slobodne ju vyjadrovať. Týmto spôsobom deti čelia situáciám a osobám, ktorých sa boja, namiesto toho, aby ich popierali, alebo sa im vyhýbali. Dieta dostáva príležitosť objavovať nove spôsoby, ako sa vyrovná s obývanými situcimi, či osobami.

vod: Preitanie rozprávky Peter a kriatok Odvzlivko

Práca s detmi: Nasleduje diskusia o danej rozprávke s poloenm viacerých otázok: Prečo sa Peter často bl? Ake myšlienky si vytváral? o mu poradil kriatok Odvzlivko? Ako môžeme pracovať s vystraenmi myšlienkami? Ktor vlastnosť nm môže pomci pri prekonvani strachu? Bl si sa niekedy spolužiakov alebo pani uitelky?

Deti sú vyzvane, aby rovnako ako Peter povedali, z čoho majú strach. Dlou úlohou je nakresliť obrázok s osobou, vecou alebo situáciou, ktor v nich strach vyvoláva.

Záver: Deti dobrovolne môžu zdieľt svoje obrázky, ktore nakreslili.

2. stretnutie

Ciel: Stretnutie je zamerane na rozvoj schopnosti empatie – vctenia sa do pocitov druhých.

vod: Preitanie rozprávky Denis a kriatok Súcitko.

Práca s detmi: Po preitani rozprávky nasleduje diskusia s poloenm otázok o tom, ako sa správal Denis. Ake správanie mal Denis k ostatným detom? Mali ho deti radi? Chceli sa s nm hrať, rozprvt? Koľko kamarátov mal Denis? o mu poradil kriatok Súcitko? o sú to ublizujce myšlienky? Je správne poslúchnuť myšlienky, ktore nás navádzajú na ublizovanie iným? Ako môžeme ublizi spolužiakom? o pomáha pri rieeni konfliktov, keď sme nahnevan?

Dliu prácu s detmi v rámci hodiny možno presmerovať na sebanmanie, s otázkou ake správanie voči seba sa diettu pi. Vety zinaj slovami: „Som rád, keď sú ludia ku mne...“. Deti dobrovolne zdieľajú svoje názory.

Ak sa v triede vyskytujú nepriatelske vzťahy, agresivita, chyba empatia, či žiak, ktor by sa zastal ublizovanho žiaka, môže nasledovať diskusia s otázkami: „Ako sa Ti pi, keď ta niekto bije, kope do teba? Ako sa iti, keď ta

kamarát uráža, vyhráža sa Ti,? Aké je to pre teba, ak ťa spolužiaci vylučujú z okruhu tvojich kamarátov?“ Čo si myslíš, ako sa cítia ostatné deti, keď im niekto fyzicky, či psychicky ubližuje?“ Cieľom rozhovoru je uvedenie si, že sme schopný sa vcítiť nielen do svojich pocitov, ale aj prežívania druhých ľudí. Každý disponuje istou mierou empatie, preto je dôležité nabádať a vysvetliť deťom princíp nerobiť druhým to, čo nechceme, aby iní robili nám, s dôrazom, že začať musíme u seba.

Záver: Deti dobrovoľne môžu zdieľať svoje pocity, myšlienky z danej hodiny.

3. stretnutie

Cieľ: Stretnutie je zamerané na identifikáciu a spracovanie emócie hnevu.

Úvod: Prečítanie rozprávky Denis a príhoda v škole. Rozprávka s využitím rád od škriatka Súcitka.

Práca s deťmi: Po prečítaní rozprávky môžu nasledovať otázky: „Prečo sa Denis nahneval na chlapca na školskej chodbe? Ako sa správal podľa rád škriatka Súcitka? Na čo prišiel Denis rozhovorom s chlapcom? Aké pocity cítil, keď ubližoval iným? Aké pocity cítil, keď chlapcovi neublížil? Aké pravidlá by sme mali dodržiavať v rozhovore, keď sme nahnevaní?“

Následne deti prostredníctvom kresby vyjadrujú, čo si predstavujú pod pojmom „byť nahnevaný“. Pocit hnevu znázorňujú farbami, čarbanicami, prípadne nakreslením situácie, v ktorej boli nahnevaný. Následne ich možno povzbudiť, aby vyjadrili pred skupinou, prečo sa nahnevali.

Hnev je jednou zo zložitých emócií, pretože sa spája so stratou uznania od okolia či s násilím. Strach z reakcii okolia vedie k popretiu, či potlačeniu pocitov zlosti, ktoré môžu vybuchnúť v nekontrolovateľnom vzplanutí.

Záver: Kresba umožňuje deťom vyjadriť hnev, zlosť, nenávisť, a tým im pomôcť prijať tieto pocity a necítiť za ne vinu.

V rámci spracovania hnevu a učenia sa novým spôsobom reagovať možno využiť aj ďalšiu rozprávku (Nagyová, 2013).

Úvod: Prečítanie rozprávky O roháčikovi Adamovi.

Práca s deťmi: Rozprávka opisuje agresívne správanie roháčika, ktorý sa chce hrať s kamarátmi, avšak ich odmietnutie a vysmievanie ho rania. Využíva agresiu a zlosť ako spôsob vyrovnania sa s odmietnutím. V novej skupine sa objavuje lienka, ktorá ho prijíma takého aký je a tým nadobúda Adam korektívnu skúsenosť. Po prečítaní rozprávky možno s deťmi diskutovať: Prečo bol Adamko nahnevaný? Poznáte niekoho v triede, kto sa správa tak, ako roháčik? Prečo by sme mali dodržiavať lienky Danielky pravidlá: „počas hry sa nesmie ubližovať; biť sa; posmievať“? Poznate iné pravidlá, ktoré sú dôležité pri hry? Ako by si mohol Adamko získať kamarátov?

Záver: Deti môžu zdieľať svoje emócie, pocity z hodiny.

4. stretnutie

Cieľ: Stretnutie je zamerané na význam a dôležitosť priateľstva.

Úvod: Prečítanie rozprávky Škriatok Súcitko a zrkadlá.

Práca s deťmi: Rozprávka sa zaoberá nepriateľským správaním medzi Martinom a Stanom, pričom obaja predstavitelia si vytvárajú zrkadlá svojho správania. Po prečítaní rozprávky možno deťom klásť otázky: „Prečo si nerozumeli Martin a Stano? Prečo boli jeden druhému zrkadlom? Čo poradil škriatok Súcitko Martinovi? Ostali chlapci kamarátmi? Bolo ich priateľstvo v ten deň lepšie? Aké pocity mal Stano, keď spoločne našli dohodu s Martinom?“

Následne deti píšú, prečo sa im páči ich kamarát, čo radi robia so svojim kamarátom. Deti, ktoré odmietnu písať môžu nakresliť svojho dobrého kamaráta a seba, ako sa spoločne hrajú.

Na základe rozprávky o zrkadlách možno vysvetliť, že zlostné, nepriateľské myšlienky možno ovládať. Ak sa dieťa správa podľa ubližujúcich myšlienok stráca priateľstvá, naopak, ak ich dokáže ovládať, má lepší pocit zo seba a ostatní spolužiaci radšej s ním komunikujú a majú ho radi. Ovládnutie zlostnej myšlienky vyžaduje väčšiu vnútornú silu, ale zároveň prináša so sebou pocit hrdosti na seba.

Záver: Deti zdieľajú svoje zápisky i kresby.

5. stretnutie

Cieľ: Stretnutie je zamerané na budovanie sebadôvery, pozitívneho sebahodnotenia.

Úvod: Prečítanie rozprávky Klára a škriatok Súcitko.

Práca s deťmi: Po prečítaní rozprávky nasleduje diskusia na otázky: „Ako sa cítila Klára pri posmeškoch? Ako sa cítili Klára pri prvom kamienku? Prečo jej Súcitko podával kamienky? Čo jej chcel vysvetliť na kamienku, ktorý sa jej páčil a na kamienku, ktorý sa jej nepáčil? Aké rady dal Kláre ohľadom posmeškov? Aké pocity mala Klára, keď na posmešky nereagovala? Kedy sa cítíme lepšie, keď posmeškom veríme, či neveríme?“

Následne sú deti vyzvané, aby napísali pozitívne veci o sebe, ktoré môžu začať slovami: „Páči sa mi na sebe, že...“, „Mám rád na sebe...“. Prípadne to môže napísať dieťa v tvare: „Ja som...“ Deti, ktorým sa nechce písať môžu kresliť a následne zdieľať pred skupinou zápisky, alebo kresby.

Záver: Uvedomovanie si svojich pozitívnych stránok osobnosti buduje sebadôveru dieťaťa a podporuje v ňom, aby si vážilo svoj vlastný názor namiesto prijatia svojej hodnoty podľa toho, čo si o ňom myslia iní.

6. stretnutie

Ciel': Stretnutie je zamerané na rozvíjanie schopnosti ocenenia prírodnej krásy.

Úvod: Prečítanie rozprávky Kamil a škriatok Vďačko.

Práca s deťmi: Deti po prečítaní rozprávky kreslia ľubovoľné miesto v prírode, kde sa cítia dobre. Kreslia seba a činnosť, ktorú na danom mieste vykonávali a dobrodružstvo, ktoré tam zažili. Deti, ktoré chcú môžu popísať pocity, ktoré na tomto mieste mali, zdôvodniť prečo sa im tam páčilo a prečo sa cítili dobre.

Otázky, ktoré súvisia s rozprávkou sú nasledovné: „Ako sa správal Kamil, keď bol na ihrisku? Aké dobrodružstvá zažil Kamil na čarovnej lúke? Čo povedali veci v izbe Kamilovi? Čo sľúbil Kamil veciam? Čo povedal Vďačko Kamilovi o prírode a veciach okolo nás?“

S deťmi možno viesť rozhovor o tom, že svoj domov máme nielen vo svojich bytoch, či domoch, ale našim domovom je aj zemeguľa. Vedeť deti k uvedomeniu, že je dôležité, aby sme odpadky hádzali do kontajnerov a nie voľne do prírody, pretože doma sme všade.

Záver: Deti môžu zdieľať svoje pocity, myšlienky z danej hodiny.

Využitie motivačných a sebazoznávacích rozprávok v rámci prevencie napomáha dieťaťu objavovať seba samého pomocou vyjadrenia svojich myšlienok, pocitov, emócií, zážitkov a tým budovať jeho sebadôveru, sebaistotu. Sú nástrojom prostredníctvom ktorého sa deti navzájom bližšie spoznávajú, akceptujú a upevňujú pocity spolupatričnosti. Rozprávky umožňujú rozvíjať sebazoznanie, úprimnosť a otvorenosť k sebe aj k ostatným a tak stávať sa odvážnejšími a vnútorne slobodnejšími osobami.

Zoznam bibliografických odkazov

Altemeyer, B. (2003). What happens when authoritarians inherit the Earth? *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 3(1), 15-23.

Bizová, N., & Neslušánová, S. (2012). Preventívna činnosť sociálneho pedagóga v škole. *Prevencia*, 11(1), 10-13.

Bohmová, P. (2010). Prevencia porúch správania v školskom prostredí. *Prevencia*, 3, 23-28.

Dekovic, M. & Janssens, J. M. (1993). Parents' child-rearing style and child's sociometric status. *Developmental Psychology*, 28 (5), 925-932.

Grác, J. (2009). *Kapitoly edukačnej psychológie*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis.

Fischer, S., & Škoda, J. (2008). *Speciální pedagogika*. Praha: Triton.

Határ, C. (2007). *Agresia žiakov očami sociálneho pedagóga*. Nitra: Pedagogická fakulta UKF.

Labáth, V. a kol. (2001). *Riziková mládež*. Praha: Slon.

Leskovjanská, G. (2009). Spôsoby eliminácie problémového správania žiakov pri preventívno – výchovnej práci s triednym kolektívom ZŠ. *Pedagogické rozhľady* 18 (4), 1-4.

Nagyová, A. (2013). Liečivé príbehy lienky Danielky, alebo prvá pomoc pre rodičov. Nové Zámky: Psychoprof.

Papanikolaou, M. & Chatzikosma, T. & Kleio, K. (2011). Bullying at school: The role of family. *Social and Behavioral Sciences*, 29 (1), 433-442.

Paylo, M. J. (2005). Helping families search for solutions: Working with adolescents. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*. 13(4), 456-458.

Porubská, J. (1999). Rodina ako inštitúcia s prítomnosťou násillia. *Vychovávateľ*, 44 (3-4), 26-28.

Praško, J., Možný, P., Šlepecký, M. a kolektív (2007). *Kognitívne behaviorální terapie psychických poruch*. Praha: Triton.

Smiková, E. (2002). *Metodické východiská modelu prevencie násillia a šikanovania v školách. Manuál efektívnej školskej drogovej prevencie*. Trimbos.

Vranová, D. (2013). *Som kráľom svojho sveta. Škriatkovia pomáhajú deťom*. Bratislava: At Publishing.

Vranová, D. (2014). *Som kráľom svojho sveta. Spoznaj sám seba a porozumieš ostatným*. Bratislava: At Publishing.